No. 722. **1849.**

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is *f* 4,30; voor de buitensteden *f* 5,30; franco door het geheele Rijk.
Brieven, Gelden, enz. FRANCO te adresseren aan het Bureau dezer COURANT.

VRIJDAG, 31 AUGUSTUS.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen *f* 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents per regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 30 Augustus.

Schets eener wet op het lager onderwijs.

(*Vervolg van ons N°. 721.*)

HOOFDSTUK III. §. 1. *Van de Bijzondere Scholen.*

Art. 31. De Bijzondere Scholen worden, zonder bepaalde aanstelling van Overheidswege, ondernomen en gehouden door bijzondere Onderwijzers, hetzij voor *eigene* rekening, hetzij voor rekening van Kerkgenootschappen, Maatschappijen, Liefdadige Stichtingen of Vereenigingen, door welke zij met het onderwijs belast zijn.

In beide gevallen zijn zij gelijkelijk onderworpen aan het toezigt bij de tegenwoordige Wet verordend, en is de Onderwijzer aansprakelijk voor de onderneming.

Art. 32. Tot het houden eener Bijzondere School wordt van den Hoofdonderwijzer bij de aanvaarding en gedurende het bekleeden zijner betrekking gevorderd:

a. Dat hij de proeve van bekwaamheid hebbe afgelegd, bij Art. 58 en 60 voorgeschreven, en daarvan vooraf doe blijken aan het Schoolbestuur der plaats, waar hij de School wenscht te openen.

b. Dat hij de beschikking hebbe over en gebruik make van een behoorlijk ingerigt Schoollokaal, de geschiktheid waarvan ter beoordeeling staat van het Schoolbestuur.

c. Dat hij bij de opening der School zich jegens het Schoolbestuur verbinde, de onderscheidene leervakken, in Art. 2 aangeduid, hetzij zelf te onderwijzen, hetzij voor een deel door Hulponderwijzers in zijne School te doen onderwijzen.

Art. 33. Bij het ontbreken van een of meer der in het vorig Art. genoemde vereischten, of het niet nakomen der gezegde verbindtenis, zal......

(invoegen: de strafbepaling, met aanduiding der procedure; boete: wering van den Onderwijzer; sluiting der School; het Schoolbestuur als aanklager; de Minister als Regter in het hoogste ressort).

Art. 34. Indien de Onderwijzer der Bijzondere School mogt worden verhinderd, al de bijzondere leervakken, in Art. 2 aangewezen, in zijne School te onderwijzen of te doen onderwijzen, zal hem deswege tijdelijke vrijstelling door het Schoolbestuur der plaats kunnen verleend worden.

Art. 35. Indien de Onderwijzer der Bijzondere School verlangen mogt de bedoelde leervakken buiten de grenzen van het Lager Onderwijs uit te breiden, of met andere leervakken te vermeerderen, zal hij vooraf zich behooren te onderwerpen aan de bepalingen omtrent het Middelbaar Onderwijs.

Art. 36. De Onderwijzer der Bijzondere School, die voor eigene rekening de School houdt, is vrij in de keuze zijner leermiddelen en de bepaling zijner Schoolorde; hij, die het voor rekening van anderen doet, ontvangt deswege aanwijzing en instructien van hen, voor wier rekening de School gehouden wordt.

In beide gevallen is hij echter verpligt, des gevorderd, aan het Schoolbestuur der plaats dienaangaande de noodige, inlichting en eenmaal 's jaars een behoorlijk Verslag te geven van de gesteldheid der School.

§ 2. *Van de Bijzondere Bewaarschool.*

Art. 37. De Bewaarschool, als deel of laagste klasse der Bijzondere School, staat onder de hoofdleiding van den Hoofdonderwijzer der Bijzondere School, doch kan door een' zijner Hulponderwijzers of onderwijzeressen in een afzonderlijk Schoollokaal gehouden en bestuurd worden.

Art. 38. De Hoofdonderwijzer zal hebben zorg te dragen, dat de Bewaarschool haar eigenaardig karakter, in Art. 29 omschreven, steeds behoude, en het lokaal beantwoorde aan de vereischten, in het vierde Hoofdstuk dezer Wet vermeld.

Bij gebreke hiervan zal de School van Overheidswege kunnen gesloten worden.

Art. 39. Het houden van afzonderlijke Bewaarscholen, onder welken vorm ook, zonder verband met eenige erkende Bijzondere School of eene Staatsschool, is verboden op straffe van........

HOOFDSTUK IV. *Van de Schoollokalen.*

Art. 40. Ten aanzien der Schoollokalen, zoowel voor Bijzondere als Staatsscholen, wordt in het algemeen vereischt, dat daarin niets aanwezig zij, waardoor de gezondheid der schoolkinderen zou kunnen benadeeld worden; voorts, dat zij, wat omvang en inrigting betreft, de geschiktheid hebben, om de onderscheidene leervakken, in Art. 2 bedoeld, behoorlijk te kunnen onderwijzen.

Art. 41. Ten aanzien van de ruimte der schoollokalen wordt in 't bijzonder vereischt, eene oppervlakte van zoo vele malen . . . . palmen, als er leerlingen te gelijker tijd in het lokaal onderwezen worden; terwijl de hoogte nimmer minder dan 4 Ned. El zal mogen bedragen.

Aan het schoollokaal zal steeds eene opene speel- en oefenplaats in de vrije lucht verbonden zijn, of in de nabijheid daarvan moeten gevonden worden.

Art. 42. Onder Schoollokalen zijn begrepen zoodanige belendende of van het algemeen schoollokaal meer verwijderde schoolvertrekken, waarin de Onderwijzer enkele leervakken afzonderlijk door Hulponderwijzers doet onderwijzen of zelf onderwijst.

Art. 43. De vorenstaande bepalingen zijn mede van toepassing op lokalen, bestemd voor Bewaarscholen, behoudens eene meer bijzondere inrigting overeenkomstig hare bestemming.

Art. 44. Na de afkondiging der tegenwoordige Wet, zullen geene nieuwe Schoollokalen mogen geopend worden, dan waarvan aan het Schoolbestuur der plaats gebleken is, dat zij aan de gestelde vereischten beantwoorden.

Bovendien zullen, voor zooveel de Staatsscholen aangaat, geene nieuwe schoolgebouwen mogen gebouwd worden, dan overeenkomstig een door het Algemeen Schoolbestuur vastgesteld plan.

Art. 45. De bij de afkondiging dezer Wet bestaande Schoollokalen, waarin de bovenvermelde vereischten ontbreken, zullen onverwijld veranderd en op den gevorderden voet ingerigt moeten worden.

Hieraan binnen den tijd van . . . . . jaren niet voldaan zijnde, zullen zoodanige Lokalen van Overheidswege gesloten of voor schoolgebruik afgekeurd worden.

Het Plaatselijk Schoolbestuur heeft nogtans de bevoegdheid, in overleg met den Rijksinspecteur, het voortgezet gebruik tijdelijk te vergunnen.

Art. 46. Voor het onderzoek naar de vereischten der Schoollokalen zullen deze ten allen tijde toegankelijk moeten zijn voor den Rijksinspecteur, de Provinciale en Plaatselijke Schoolraden en den Geneeskundigen Ambtenaar van het Arrondissement.

De belemmeringen, door of van wege de Onderwijzers, eigenaars of gebruikers dier lokalen, tegen het bedoelde onderzoek opgeworpen, worden beschouwd als verzet tegen de openbare magt, en als zoodanig gestraft.

HOOFDSTUK V. *Van het Huisonderwijs.*

Art 47. Het Huisonderwijs omvat al de in Art. 2 aangeduide leervakken, of bepaalt zich bij enkele daarvan, of strekt zich uit buiten de grenzen van het Lager Onderwijs, en omvat meer leervakken, waartoe onder andere het onderrigt in vreemde talen behoort.

In de beide eerste gevallen zijn zij, die het beroep van Huisonderwijzer of onderwijzeressen wenschen uit te oefenen, onderworpen aan de tegenwoordige Wetsbepalingen; in het laatste aan die omtrent het Middelbaar Onderwijs.

Art. 48. Ter onderscheiding van School- of gezamenlijk Onderwijs, in het Huisonderwijs beperkt tot het onderrigt aan enkele personen of enkele huisgezinnen elk afzonderlijk.

Mitsdien hebben de Huisonderwijzers en onderwijzeressen zich te onthouden van het geven van alle gezamenlijk onderrigt, dat zich verder uitstrekt dan tot de leden van hetzelfde huisgezin, of tot ten hoogste drie personen, welke niet tot hetzelfde gezin behooren.

De overtreding dezer bepaling wordt voor de eerste maal met eene geldboete van *f* . . ., voor de tweede maal met de intrekking der Akte van toelating gestraft.

Art 49. De bevoegdheid tot het geven van Huisonderwijs wordt verkregen door eene Akte van toelating, door of van wege het Algemeen Schoolbestuur, nadat de belanghebbende voldoende proeven van bekwaamheid, volgens Art. 61, zal gegeven en daarbij een getuigschrift van onbesproken zedelijk gedrag zal overgelegd hebben.

Art. 50. Naar mate de Huisonderwijzers en onderwijzeressen in al de leervakken van het Lager Onderwijs, of slechts in enkele daarvan onderrigt wenschen te geven, zullen zij in het eerste geval voor het minst den derden,

---

Art. 31. *Bijzondere Scholen.* De grondslagen zijn: de ruimste vrijheid omtrent het *hoe* van het Onderwijs, omtrent het *wat* slechts in zooverre band, dat het inderdaad Lager Onderwijs zij, hetwelk in de Bijzondere School gegeven wordt; voorts waarborgen van bekwaamheid in den Onderwijzer; bescherming voor 't minst van het ligchaam der kinderen, door de voorschriften ten aanzien der Schoollokalen.

De vroegere onderscheiding van Bijzondere Scholen van de 1ste en 2de klasse, eeniglijk eene aanduiding van herkomst, heeft bij de bestaande orde van zaken geen' wettigen grond meer, en kan veilig vermeden worden. De Wet behoeft slechts Scholen als verzamelplaatsen van kinderen, die onderwezen worden, te kennen en te erkennen. Het toezigt moet zich over alle gelijkelijk uitstrekken, want de grond voor dat toezigt is voor alle dezelfde.

Art. 32. c. *Verbinde.* Zonder deze verbindtenis en de verpligting tot naleving zou de Bijzondere School, met willekeurige aanneming van dien naam, ten slotte geheel iets anders kunnen zijn dan eene Inrigting voor Lager Onderwijs, b. v. eene cigarenfabrijk met kinderen en een' Onderwijzer van den 2den rang gedreven. Men behoort zeer op dat punt bedacht te zijn. De concurrentie is vindingrijk.

Art. 34 Eigenlijk eene transitoire bepaling, hier slechts vermeld, om hen gerust te stellen, die vreezen, dat men aan de Bijzondere School te hooge eischen mogt doen.

Art. 36. *In beide gevallen.* Een onvermijdelijke maatregel van orde, zonder welke de Regering er nooit toe zal kunnen geraken de behoeften van het Lager Onderwijs, in verband met den last, die op de Schatkist drukt, te overzien.

Art. 37—39. De strekking dezer bepalingen is vooral, om alle Bewaarschool-Inrigtingen, die onder verschillende vormen bestaan, allengs te dringen om zich in de gewone School als laagste klasse van deze op te lossen.

De zwarigheden van uitvoering overdrijve men niet. De gewone Onderwijzer zal die Inrigtingen ligt in zijnen werkkring kunnen en willen opnemen; hij behoeft weinig meer te doen dan te gehengen, dat de houder of houderes dier Bewaarschool den titel voere van zijnen Hulponderwijzer.

Art. 40. *Schoollokalen.* Bij de eischen, die men aan deze doet, ontstaat de vraag: hoe ver gaat het regt van den Staat, om zijne jeugdige burgers, weerlooze kinderen, tegenover de zelfzucht der industrie te beschermen?

Analogie: Het verbod tot verkoopen van vergif; opheffing en sluiting van krankzinnigenhuizen, enz. enz.

Maar de bezwaren van uitvoering!

1°. De Wet werkt voor de toekomst.

2°. De maatregelen van overgang in Art. 45 geven de ruimste ruimte, om met het bestaande gebrekkige te transigeren.

Art. 41. *Oppervlakte.* Neemt men niet dit beginsel aan, van voor elk kind eene zekere ruimte te vorderen, en wil men toch verbetering, dan behoort men het andere stelsel te kiezen, dat ineens af geene schoolbevolking talrijker dan b. v. 100 of 200 admitteert. Daaraan echter zijn nog grootere moeijelijkheden verbonden.

Art. 46. *Geneeskundige Ambtenaar.* Dat de Geneeskunde mede wake, waar het de gezondheid geldt van een zoo groot deel der bevolking, is zoo evident, dat men blozen moet, waar het bewijs voor zulk eene stelling gevorderd wordt. Maar zal zij dit met vrucht doen, dan behoort de Geneeskundige met een zeker gezag van staatswege omstuwd te worden.

Het woord Geneeskundige Ambtenaar is voorloopig gebezigd in afwachting der nieuwe benaming van Kanton-Arts, of Arrondissements-inspecteur, of dergelijke, die naar aller hoop uit de Geneeskundige Staatsregeling zal voortvloeijen.

Het spreekt van zelf, dat de bijzondere verhouding van dezen persoon tot het Schoolwezen in eene bepaalde Instructie geregeld wordt.

Art. 47. *Huisonderwijs.* Niet minder dan ten aanzien van het Schoolonderwijs, is hier regeling van toezigt hoogst noodzakelijk. De praktijk is door allerlei moeijelijkheden geslingerd geworden, en vraagt dringend een zekerder rigtsnoer. De bepaling van het aantal personen, waartoe zich het Huisonderwijs zal mogen uitstrekken, is op zich zelve niet voldoende. Ook de grenzen van het onderwijs behooren te worden aangeduid, en daarbij de verpligting, om zich binnen die grenzen te houden

Verkieslijk zal het zijn, het onderwijs in vreemde talen te brengen onder het Middelbaar onderwijs: het is ten minste *ééne* uitwendige grensscheiding tusschen Lager en Middelbaar Onderwijs.

Dit aannemende, bestaat er geen grond, om vreemde Gouverneurs of Gouvernantes geheel buiten alle toezigt te stellen.

Men zal ten aanzien der grenzen voor het Lager Onderwijs behooren te letten op sommige specialiteiten, als Teekenen, Zangkunst, Gymnastic, enz.

in het laatste voor het minst den vierden rang moeten verkregen hebben.

Art. 51. De verkregen rang, in de Akte van toelating omschreven, verbindt den bezitter in die mate, dat het hem niet geoorloofd zal zijn, meer of andere leervakken te onderwijzen, dan die, waaromtrent hij proeven van bekwaamheid heeft afgelegd.

De overtreding in dit opzigt wordt voor de eerste maal met eene geldboete van *f* . . ., voor de tweede maal met intrekking der Akte van toelating gestraft.

Art. 52. Huisonderwijzers of onderwijzeressen, na bekomene toelating, zich in eene bepaalde gemeente willende vestigen, zijn gehouden, daarvan aan het Plaatselijk Schoolbestuur kennis te geven, en vervolgens telken jare hunne Akte van toelating door de handteekening van het Schoolbestuur te doen bekrachtigen.

Bij verzuim hiervan, wordt de belanghebbende beschouwd als onbevoegd tot het geven van Huisonderwijs, en kan deswege in regten betrokken worden.

Art. 53. Het Plaatselijk schoolbestuur is bevoegd, de bekrachtiging der Akte van toelating te weigeren, op grond van later geblekene ongeschiktheid of openbaar wangedrag van den belanghebbende, behoudens het beroep van dezen op de beslissende uitspraak der Provinciale Staten.

HOOFDSTUK VI. *Van het Examen en de Onderwijzers.*

Art. 54. De wettige bevoegdheid tot het geven van Lager Onderwijs wordt verkregen door eene Akte van toelating van wege het Algemeen Schoolbestuur, na voorafgaande proeve van bekwaamheid, bij een bepaald Examen aan het Schoolbestuur gebleken.

Art. 55. Het geven van Onderwijs door onbevoegden wordt beschouwd als overtreding der Wet, en gestraft met. . . . .

Art. 56. Naar de mate van bekwaamheid, bij het examen gebleken, worden zij, die zich aan het geven van Lager Onderwijs willen wijden, in *vier* rangen onderscheiden.

De vereischte bekwaamheid voor elken rang is bij het Programma voor het afnemen der examina omschreven.

Art. 57. Het examen ter bekoming van den 1sten en 2den rang wordt eenmaal 's jaars afgelegd voor de Commissie, bedoeld bij Art. 76.

Tot het afleggen van examina ter bekoming van den 3den en 4den rang zal tweemaal 's jaars gelegenheid zijn in de hoofdstad van elke provincie.

Het afnemen dezer laatstgenoemde examina is opgedragen aan eene Commissie, bestaande uit een' der Provinciale Schoolraden, en ten minste drie Plaatselijke Schoolraden met toevoeging van eenen Staatsschoolonderwijzer.

Art. 58. Niemand kan tot een der voorgenoemde examina worden toegelaten, dan voorzien van een getuigschrift van onbesproken zedelijk gedrag, door. . . . . . afgegeven.

Bij het dingen naar den eersten, tweeden en derden rang wordt bovendien in de aspiranten vereischt meerderjarigheid en de hoedanigheid van Nederlander.

Art. 59. Het bezit van den *eersten* rang is een verpligt vereischte in den Hoofdonderwijzer eener Staatsschool.

Om te staan naar het ambt van Staatsschoolonderwijzer, is de aspirant gehouden zich te onderwerpen, behalve aan het rang-examen boven bedoeld, aan een vergelijkend examen, aangeduid in Art. 17 en 18.

Art. 60. Het bezit van ten minste den *tweeden* rang is een verpligt vereischte in den Hoofdonderwijzer eener Bijzondere School.

Art. 61. Het bezit van ten minste den *derden* rang is een verpligt vereischte in de Huisonderwijzers en onderwijzeressen, voor zooveel zij in *alle* leervakken van het Lager Onderwijs onderrigt wenschen te geven; terwijl zij, die zich bij enkele leervakken bepalen, met den *vierden* rang zullen kunnen volstaan.

Art. 62. Het bezit van ten minste den *vierden* rang is een verpligt vereischte in alle Hulponderwijzers en Hulponderwijzeressen.

Art. 52. *Telken jare.* Misschien het eenig mogelijk middel eener werkzame contrôle.

Art. 56. *Vier rangen.* Het aantal als in de nog bestaande Wet; de vereischten echter voor elken rang te wijzigen naar de verpligte leervakken.

Programma. Dit kan in de Wet zelve niet opgenomen worden. 't Is bovendien verkieslijk het naar tijdsomstandigheden te veranderen, uit te breiden of in te krimpen.

Art. 57. *Eenmaal 's jaars.* Op administrative en financiële gronden noodzakelijk: uit aanmerking der voordelijke aspiranten bij zwaarder examen, voldoende; voor de aspiranten zelve misschien wenschelijk.

Art. 58. *Nederlander.* Voor een deel belang der Nationaliteit; voor een ander deel natuurlijk gevolg van de bepaling der leervakken van het Lager Onderwijs, waarvan de vreemde talen zijn uitgesloten.

Vreemde talen. — Middelbaar Onderwijs.

Art. 59. *Eerste rang.* Er is den Staat alles aan gelegen, de bekwaamsten aan het hoofd der school te zien, die hij middellijk of onmiddellijk bekostigt. Wordt de Hoofdonderwijzer tot Staatsambtenaar verheven, zoo moet hij ook dien rang door bijzondere bekwaamheid kunnen handhaven.

Maar hoe dan met de bestaande Onderwijzers der Openbare Scholen? Daarvoor dient de maatregel van overgang getroffen te worden; de Wet ziet op de toekomst.

Vergelijkend examen. Zie Art. 18.

Art. 63. Als Hulponderwijzers en Hulponderwijzeressen worden beschouwd:

a. Zij, die den Hoofdonderwijzer der Staats- of Bijzondere School bij het te geven onderrigt doorgaande ter zijde staan en behulpzaam zijn.

b. Zij, die, van tijd tot tijd in de Staats- of Bijzondere School toegelaten, belast zijn met het bijzonder onderrigt in eenig bepaald leervak.

c. De Houders en Houderessen van Bewaarscholen.

Art. 64. Bij uitzondering van het bepaalde in Art. 62, kan het Plaatselijk Schoolbestuur aan bepaalde personen tijdelijk vergunnen, zonder voorafgaand rang-examen, als Hulponderwijzer of Hulponderwijzers werkzaam te zijn.

Art. 65. Het rang-examen is niet verpligtend voor zoodanige Hulponderwijzers of onderwijzeressen, die bereids op andere wijze de bevoegdheid tot het geven van onderrigt in een of ander vak bekomen hebben, en evenmin voor dezulken, die volgens Art. 7 met het geven van onderrigt in de Godsdienst belast zijn.

Art. 63, *b. In eenig bepaald leervak:* quaestie van principe. Tot hier toe was de stelling: de Hoofdonderwijzer onderwijst zelf alles, en wordt slechts door eenige helpers of kweekelingen bijgestaan, die weinig meer dan de rol vervulden van lesoverhoorders of ordebewaarders. Die stelling is op den duur niet houdbaar dan ten koste van het onderwijs en volslagen uitputting van den gemoedelijken Onderwijzer. De stelling behoort deze te zijn:

De Hoofdonderwijzer, als paedagoog, moet wèl alles in meerdere of mindere mate kennen, maar niet alles zelf onderwijzen; er moet onder zijn oog, leiding en toezigt, door desbevoegden onderwezen *worden*. De admissie in zijne school van specialiteiten, belast met het onderrigt van eenig bijzonder leervak, is daarvan een noodzakelijk gevolg. Het is eene ongerijmdheid te beweren, dat daaronder de hierarchie der School zou lijden. In de beste Instituten, zoowel hier als elders, wordt het met uitmuntend gevolg toegepast.

Art 65. *Bevoegdheid.* Stelle de Hoofdonderwijzer ware zelf minder geschikt, om de Gymnastie, Teekenkunst, Natuurkunde te onderwijzen; hij zou in dat geval speciale Meesters kunnen admitteren, die men bezwaarlijk aan een rangexamen voor Lager Onderwijs kan onderwerpen.

Het Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres.

Brief van iemand in Gent, aan iemand in Amsterdam.

Mijn waarde vriend,

Ik schrijf dezen uit een der aangrenzende vertrekken van de groote koepelzaal, waarin, op dit oogenblik, de leden van het Nederlandsch Taal- en Letterkundig kongres voor den tweeden maal vergaderd zijn.

Vrij wat belangrijke zijden van het Vlaamsche volksleven hebben zich reeds aan het oog opgedaan, vrij wat ernstige rezultaten zich in het hoofd, vrij wat levendige gewaarwordingen zich in het hart outwikkeld van hem, die het Gentsche kongresleven heeft medegeleefd. Onder dat kongresleven versta ik niet het bijwonen der vergaderingen in de akademierotonde — maar, nevens dit, ook het meêgaan in den stroom van nationaliteit, gastvrijheid, levenslust, en ernstig streven, die door de Vlaamsche Letterkundigen wordt in beweging gebracht.

Reeds weinige oogenblikken na dat de Noord-Nederlandsche kongresleden in de stad van keizer Karel waren aangekomen, was er voor hen gelegenheid om eene zanguitvoering bij te wonen van het zoogenaamd Willemsgezelschap. Moeijelijk zoudt gij u een denkbeeld vormen van de hooge eere, waarin de gedachtenis van den uitmuntenden hoofdman der Vlaamsche Beweging gehouden wordt, van de liefde, die geheel het volk hem toedraagt. Slechts wanneer men getuige is geweest van de uitstorting des vorigen, des gullen gemoeds van dit krachtig volk, laat zich die diepe vereering verklaren. Alles wat Willems uit de verte zoowel als van nabij betreft, alles wat hun aan den geest herinnert, heeft waarde, heeft hooge waarde voor den Vlaming. Zijn broeder, de heer J. B. Willems uit Doornik, werd met bewijzen van eerbied en verknochtheid overladen. Willems was den Vlamingen de inkarnatie van hun lievelingsdenkbeeld: *het vrije leven, de vrije, zijner historie getrouwe ontwikkeling van het Vlaamsche element.*

Waarlijk, toen men door dat Willems-gezelschap, hetwelk mogelijk in mindere mate dan het muzikale Keyserszgezelschap, maar toch ook grootendeels uit jonge lieden uit den arbeidenden burger-stand bestaat, toen men door hen met zoo veel overtuiging, met zoo veel kracht, met zoo veel vuur Vlaamsche meerstemmige liederen op Vlaamsche muziek hoorde zingen, toen moest er in het hart van den Hollander wel iets opwellen, dat zich lucht gaf in een traan, en getuigde van de bewondering, van de sympathie, die dit energiesch volk bij zijn Noorderbroeders althands moet opwekken, van het leedgevoel, dat de Noorder-broeder ontwaren moet over de geweldige van-een-rijting van Holland en Vlaanderen, over het verlies voor Holland van zulke gewesten, van zulke telgen. Ik heb mij verklaard, hoe Willem I zoo veel heeft kunnen inspannen om Vlaanderen terug te bekomen; ik heb mij niet verklaard, ik heb hem niet vergeven, dat hij zoo weinig gedaan heeft om het te behouden.

Daar zit een pit, een vitaliteit in dat volk, zonder voorbeeld! Getuige de historische omgang waarmeê de eerste kongresdag besloten werd.

Die omgang stelde de gantsche middelvlaamsche geschiedenis voor, van de 9^e^ eeuw tot de 15^e^ eeuw. De kostumen waren alle uit authentieke stukken, de gothische wagens, waarop het kolossale beeld van Artevelde, waarop hier Concordia, ginds Flora, derwaards de maagd van Gent, elders een werkende drukpers was aangebracht, verdienden hoogen lof, en doen het talent van den heer F. Devigne eer aan.

't Was in allen deele voortreffelijk, en ook de schoonste meisjens uit de burger klasse hadden niet geaarzeld de rol het zij van Flora, van Margaretha van Henegouwen of van Margaretha van Eyck op zich te nemen.

Wat het kongres in zich-zelf betreft — zondag is schier geheel besteed aan de voorloopige werkzaamheden, waaronder de vaststelling van het bureau, dat aldus is zamengesteld:

De Heeren: Prof. A. DES AMORIE VAN DER HOEVEN, *Presid.*
Prof. J. DAVID, *Ondervoorzitter.*
SCHREUDER, (uit Maastricht) *Id.*
Jhr. PH. BLOMMAERT en J. A. ALBERDINGK THIJM, } *Sekretarissen.*

Zondag heeft verder de heer de Jæger van Rotterdam eene fraaie redevoering uitgesproken. die eer deed aan de ruimte zijner inzichten; waarbij hij de belangrijkheid der bestudeering van de levende volksdialekten in het licht stelde en zich verheugde dat het dwingjuk der opgedrongen taalregelaars langzamerhand werd afgeschud. Ziedaar een groote schrede ten goede. Voor de praktijk hoopte hij, dat *dit* middel zou worden aangewend om èn Gallikaansche èn Germaansche verbastering tegen te gaan — de innige verbindtenis en gezamendlijke beoefening namelijk der taal van Noord- en Zuid-Nederlanders. Zoo doende zou ook het Noord-Nederlandsch aan losheid, het Zuid-Nederlandsch aan zuiverheid winnen.

De Belgen zijn den tweeden dag aan 't woord gekomen. Ik hoop u daarvan eenig verslag te geven.

Vaarwel! Geloof mij,

t. t.
P. F.

OPGAAF VAN CHOLERA-LIJDERS.

CHOLERA-HOSPITAAL. (*Oude-Mannen-Huis*)

Gisteren (29 Aug.) waren ingekomen 8 lijders, overleden 3, uitgegaan 2, in behandeling gebleven 37.

In ons N°. 682 van 14 Julij ll. deelden wij in het Latijn en Hollandsch het antwoord mede, door Z. H. Paus Pius IX gegeven op het adres van deelneming door eenige Katholijken van Nederland, in den aanvang van dit jaar aan den H. Vader toegezonden. Over het algemeen hebben de Nederlandsche bladen, het toen niet de moeite waardig geacht dit belangrijk stuk te plaatsen. Thans echter, nu de Parijsche *Univers* dat antwoord geplaatst heeft en Belgische bladen het hebben overgenomen, hebben de *Noord-Brabanter* en de *Amsterdamsche Courant*, die het uit dat blad overneemt, het belangrijk genoeg gevonden om het hunnen lezers eindelijk mede te deelen!

Wij hebben gisteren uit de *N. R. C.* een berigt overgenomen, meldende dat de Kardinaal-Aartsbisschop van Mechelen ll. Maandag naar 's Bosch was vertrokken. Dit schijnt niet volkomen juist te zijn. Z. Em heeft blijkens den *Noord-Brabanter*, dien dag slechts het Seminarie te Haaren bezocht en is, na het middagmaal op den huize Ruwenberg bij Mgr. den bisschop van Emaus gebruikt te hebben, van daar naar Tilburg teruggekeerd. Z. Em. heeft onmiddelijk de reis naar den Moerdijk voortgezet. Thans zou de doorl. Primaat door Mgr. den Bisschop van Curium ontvangen worden. »Z. Em. heeft de hoop achtergelaten, zegt de *N. B.*, van op zijne terugreis Noord-Brabands hoofdstad te zullen bezoeken."

Z. M. de koning en Z. K. H. de kroonprins van Zweden zullen aanstaanden Zaturdag ten half drie ure, tegenwoordig zijn bij het te water laten van Z. M. stoomschip *Pluto*, op 's Rijks werf alhier.

Z. M. heeft, ter vervanging van wijlen den heer E. J. W. von Baumhauer, tot buitengewoon hoogleeraar in de geneeskundige faculteit aan de hoogeschool te Utrecht benoemd den heer L. C. van Goudoever, doktor in de genees-, heel- en verloskunde aldaar.

Z. M. heeft tot griffier bij het kantongeregt te Maarssen benoemd den heer J. J. van der Helm.

De Russische grootvorst Michael is te Warschau, ten gevolge eener beroerte overleden.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 28 Aug. De leden van het vredes-congres, van Versailles teruggekeerd, zijn naar St. Cloud gereisd